

Vezércsere

Alaposan meglepte a magyar zenei közéletet a két különleges státuszú zenei intézmény, a Magyar Nemzeti Filharmonikus Zenekar Énekkar és Kottatár, valamint a Magyar Rádió Zenei Együtteseinek élén történt személycsere. Cikkünkkel annak próbáltunk utánajárni, hogy milyen megfontolások álltak az elhatározás hátterében, és milyen előremutató változások alakíthatják a magyar zenei élet két prominens csapatának fejlődését.

Herboly Domonkos mindössze két és fél hónapig vezette a Rádió zenei együtteseit, amikor a Nemzeti Filharmonikus Zenekarnál előállt helyzet miatt felkérték, hogy cseréljen helyet az onnan kilépő Kovács Gézával. Új munkahelyén töltött harmadik napján a saját- és a zenekar helyzetéről nyilatkozott.

■ Csak néhány hónap telt el, amióta be- mutatkozott, mint a Magyar Rádió Zenei Együttesének új igazgatója. Akkor terveiről, rövid- és hosszú távú céljairól beszélt, tele volt ötletekkel, ám hamarosan megszakadt az ígéretesnek induló kapcsolat. Miért döntött így?

– Az elmúlt időszakban valóban folyamatosan arra készültem, hogy mit és hogyan csináljak majd a Rádiózenekarral és a -kórusal. Látványos sikerekkel tarkított út lebegett a szemem előtt. Láttam, milyen sok munkára van ehhez szükség, de rengeteg ponton megtaláltam, hogyan lehetne segíteni az együttesek működését. Ez hihetetlenül motivált. Már kezdtem magam jobban kiismerni a szervezetben, amikor megkeresett Kovács Géza, a Nemzeti Filharmonikusok igazgatója. Beszélgetésünk során elmondta, hogy egy olyan helyzet állt elő Kocsis Zoltán halála után, aminek megoldására mások az ő elképzelései, mint a tulajdonos szándékai. A véleménykülönbség a betöltendő karmesteri állás körül alakult ki, és mivel feloldhatatlannak látszik, ő úgy gondolja, hogy az lenne helyes, ha mi ketten helyet cserélnénk. Elmondása szerint ő szívesen a nyakába venné a Rádió Zenei Együttesének problémáit, ha én a Nemzeti Filharmonikus Zenekart és a Nemzeti Ének-kart irányítanám tovább. Kovács Géza ilyen tárgyú megkeresése nem volt teljesen előzmények nélküli: évekkel koráb-

ban már felmerült a közös munka terve, tekintettel arra, hogy debreceni igazgató koromban nagyon jó munkakapcsolat alakult ki közöttünk. Több mint tíz éve ismerjük egymást, és folyamatos, jó szakmai kötelékben vagyunk. Géza úgy tervezte, hogy ha majd egyszer nyugdíjba megy, akkor pár évnyi közös szolgálat után nekem fogja átadni a munkakörét – ami persze nem csak az ő döntése kell, hogy legyen, de mégis: egy megtisztelő szándéknyilatkozat volt. Én akkor más elfoglaltságaim miatt nem éltem ezzel a lehetőséggel, de a jelen élethelyzetben ismét felmerült az igény. Ráadásul a tulajdonos, az Emberi Erőforrások Minisztere ebben partner volt. A döntésben nyilván szerepet játszik, hogy miniszter úr nem szeretne volna elveszíteni Kovács Gézát, aki a maga területén egy elismert szaktekinetly. Megértette, hogy amennyiben összeegyeztethetetlenek az elképzelések, akkor a helyzet megoldásának egyik módja lehet, ha mi ketten helyet cserélünk. Így kerültem ide, és most teljesen újra kell programoznom magam: ki kell találnom, hogy itt hogyan lehetne jól folytatni a megkezdett munkát. Ez a helyzet számomra lényegesen nehezebb, mint a Rádiónál lévő, hiszen a Rádiózenekar helyzetén javítani – bár rengeteg munkát jelent – mégsem annyira komplikált dolog. Kézelfogható problémákra konkrét megoldásokat kell találni, rövid idő alatt látványos változásokat lehet előidézni. A Nemzeti Filharmonikusoknál ez nem ennyire egyértelmű, mert a fókuszban egy jól működő szervezet van. Alapvetően jól ki van találva, hogyan kell pozicionálnia magát a két együttesnek, és ezt kell tovább jól működtetni, illetve megkeresni azokat a pontokat, ahol még lehetne javítani, fejleszteni.

■ Hogyan fogadták a Rádió Együtteseinek, amikor hivatalba lépett?

– Nagyon jól, sok pozitív visszajelzés érkezett. Az alatt a rövid idő alatt, amíg irányíthattam őket, sikerült egy csomó jó dolgot előkészíteni. Nem pusztán anyagiakról van szó, bár kétségtelenül megoldult ez a terület is, hiszen új források kerültek látótávolságba. Már biztató ígéreteim voltak a próbatermek kérdésének a megoldására is, méghozzá hosszú távon, tervezhetően és biztonságosan. Látszott az is, milyen szervezeti változtatásokra van szükség ahhoz, hogy hatékonyabban tudjon működni a zenekar és a kórus; ezeket elő is készítettem. Sajnos a változásoknak most félbe kellett szakadniuk, bár tulajdonképpen ez sem biztos. Amikor eljöttem, azt mondtam a muzsikuskoknak: nagyon jól jártak, hiszen egy olyan igazgatót kaptak, aki az országban a legnagyobb válságkezelési rutinnal, illetve a legjobb belföldi és külföldi szakmai kapcsolatrendszerrel rendelkezik. Neki ezen a területen nem sok újat lehet mondani. Biztos vagyok benne, hogy a Rádió Együtteseinek a következő években egy ilyen igazgató mellett sikeres működésre vannak ítélve. Ez az időszak nagyon izgalmas volt nekem, de az együtteseknek most garantáltan jó periódusa következik. Nagyon ígéretesnek látom a jövőjüket.

■ Milyen konkrét eredményeket sikerült elérnie ez alatt a rövid idő alatt?

– Ebben a szakmában sosem lehet azt mondani, hogy valami sínen van és működik. Ahogy egy zenésznek is újra kell építenie magát, minden egyes napon meg kell dolgoznia az eredményekért, úgy a mi szakmánkban is folyamatos válaszokat kell adni a kihívásokra. Naponta fel kell tenni az alapvető kérdéseket: vajon jól kommunikálunk a közönséggel? Jól állítottuk össze az évadot? Vajon legközelebb mire kellene még figyelni, amire most nem tudtunk? Mire van szüksége a közönségnek? Mire van szüksége a zenészeknek az eredményes működéshez? Milyen a kollégák lelkiállapota, hol tartanak a szakmai fejlődésükben? Nincs önműködő együttes. Ez egy élő szervezet, aminek a sok-sok sejtje állandó változásban van. Ami a legfontosabb: a Rádiónál elindult egy új gondolkodás. Szinte mindent felrázott a sok változás. Annyit biztosan sikerült elérni, hogy az emberek aktívabbá váltak, reményteljesebben végezték a feladataikat.

■ *Utolsó beszélgetésünk alkalmával azt mondta, nagyon lényeges, hogy önálló jogkörei lehessenek a változások megvalósításához. Mennyiben kapta meg a remélt önállóságot?*

– Az önállósodás nagyon biztatóan elindult. Egyik oldalról: a Minisztérium valóban további pénzeszközöket rendelt a Rádió Zenei Együttesei mellé, illetve elindított egy nagyobb összegű támogatást; valamint külön soron akarja támogatni a Kft. költségvetését, ami nagy segítség lenne az önállósodás során. Mikor elhagytam a házat, egy nagyon fontos háromoldalú megállapodás aláírása előtt álltunk. Ez az EMMI, az MTVA, mint joggyakorló, illetve az együtteseket működtető Nonprofit Kft. között fog létrejönni. Lehet, hogy azóta az illetékesek már alá is írták a dokumentumot. A megállapodás számtalan fontos dolgot rögzít: részben szimbolikus, részben operatív lépéseket, döntéseket, amik pénzügyi tekintetben is, az önálló működés terén is eredményekre vezetnek. Erről most nem beszélnék részletesebben, hiszen Kovács Géza feladata lett a megállapodás megkötése, de az én többszöri egyeztetéseim a Minisztériumban illetve az MTVA-val nagyon ígéretesek voltak. Ezen felül az MTVA-val sikerült tisztázni a gazdálkodást irányító szinten is, hogyan lehetne önállóbb a Kft. úgy, hogy a tulajdonosnak is meglegyen a biztonsága a gazdálkodás felől, de a Kft. mozgástere is bővíthessen. A másik célkitűzés: a regisztrálás feltételeinek teljesítésén is megkezdtük a munkát.

■ *Az elmondottak alapján egy eredményes, ígéretes időszak képe rajzolódott ki, ami hatással lesz az együttesek jövőjére mind szakmai, mind anyagi, mind társadalmi szempontból. Ezek után nem volt nehéz felállni, és bejelenteni, hogy holnapról egy másik együttesel fog dolgozni?*

– Nehéz volt, de ne felejtjük el, hogy egy remekül működő zenekar és kórus irányítását ajánlották fel nekem. Ígéretet kaptam arra is, hogy a fejlesztéshez szükséges támogatásokat meg fogjuk kapni. Nem lenne helyes, ha az ember egy ilyen helyzetben azt mondaná: ez nem felel meg nekem. Egy ígéretes helyzetből egy másik helyzetbe kerültem, ami teljesen más gondolkodást kíván. Mindkét együttesnek megvan a maga stratégiai helye a magyar zenei palettán, ezért nem is szoros versenytársai egymásnak. Más

FOTÓ: MTI/BALOGH ZOLTÁN

stratégiai megállapodásokra van szükség mindkét helyen.

■ *Mennyire tudott erre felkészülni a rendelkezésére álló meglehetősen rövid idő alatt?*

– Semennyire, most a tájékozódás időszakát élem. Ami közös a két dologban: minden előadó-művészeti szervezet küszködik azzal, hogy kitalálja, milyen legyen az adott intézmény tizenöt év múlva. Ez itt is ugyanúgy feszít engem: hogyan lehet megőrizni az értékeket, amik jelen vannak, és közben hogyan lehet a következő generációkat is megszólítani? Hogyan lehet ebben a kulturális háttérzajban megfelelő minőségű projektekkal megjeleníteni? Hogyan lehet a túlterhelt és információbőségben fuldokló közönség-

hez eljuttatni azokat az üzeneteket, amiket a mi dolgunk hozzájuk eljuttatni?

■ *Tulajdonképpen miért kellett mindennek ilyen gyorsan lezajlania?*

– A zeneigazgató ügye miatt. Mostanra hozott döntést a miniszter úr, és az ő döntését kellett végrehajtani. Nem tudom, hogy az együttesek fel tudtak-e erre készülni. Sokan – érthetően – magukban még most is azzal vannak elfoglalva, hogy Kocsis Zoltán, aki húsz évig irányította őket, már nincs köztünk. Ezt meg kell emésztetni, amihez idő kell. A gyász után jön az úr érzete, mi lesz most? Utána indulnak a tervek és a találgatások. Kocsissal egy olyan géniusz ment el, amilyen ritkán születik. A tudása, tehetsége megkérdőjelezhetetlen. Egy ilyen zseninek

erős személyisége van, ami óhatatlanul lenyomatot képez a zenekaron. Árnyékolhat is, hiszen erős kézzel vezette őket. Most, hogy eltűnt ez az árnyék, a zenekar nyilván szakmailag is változni fog, más lesz Kovács nélkül. A koncerteken több fog átjönni a saját hangjukból, egy kicsit át fognak alakulni. Izgalmas kérdés, hogy mi jön ki ebből?

I Hamar Zsolt a tervek szerint mennyi időn keresztül lesz a zenekar vezetője?

– Mivel a tulajdonosnak erről igen határozott elképzelései vannak, egyeztetések szükségesek. Még nem dőlt el a kérdés. Abból a szempontból mindegy is, hogy minden egyes koncertnek úgy kell nekifutni, mintha soha többé nem találkozna a karmesterrel a zenekar. A mai változó világban nehéz hosszabb távra tervezni... Minden szereplőt könnyű lecserélni, csak a zenekart nem. Ők az egyetlen stabil pont.

I Hogyan tud segíteni a muzikusoknak abban, hogy ne érezzék bizonytalannak a helyzetüket?

– Arra nagyon ügyelek, hogy ugyanazt kommunikáljam a kórus és a zenekar felé, hogy érezzék: ugyanolyan fontosak. A rövid idő alatt bekövetkezett változások mindig bizonytalanságot szülnek, ami rossz érzés. Ez teljesen természetes, ez egy belénk kódolt ősi védekezés a felesleges kockázatvállalás ellen. Én azt kértem a zenészektől, hogy segítsenek feloldani ezt a szorongást. Ennek egyetlen módja van: ha információhoz jutunk, ők a működésről, én az ő helyzetükről, érzéseikről. Az információáramlás feltétele a folyamatos kommunikáció. Párbeszédet kell folytatni, visszajelzéseket kell kapnunk. Nekem például arról, hogy milyen feltételei vannak most annak, hogy a legjobbat tudják kihozni magukból.

* * *

A Rádió Zenei Együtteseinek élén március 15. óta **Kovács Géza** áll, aki az elmúlt 22 évben a Nemzeti Filharmonikus Zenekar és a Nemzeti Énekkar igazgatója volt. Kovács Géza a változást megelőző eseményekről, a döntéséről, valamint a terveiről nyilatkozott.

I Ön hosszú időn keresztül dolgozott a Nemzeti Filharmonikusokkal, most mégis – látszólag nagyon hirtelen – arra az elhatározásra jutott, hogy egy másik együttessel

folytatja a munkát. Milyen előzményei vannak ennek a döntésnek?

– Igazából a mostani gondok öt évvel ezelőtt kezdődtek, amikor Kovács Zoltán aortaműtéten esett át. Először akkor kellett felelősen gondolkodnom arról, hogy mi lesz akkor, ha öt elveszítjük. Ezt a gondolatot mindig igyekeztem elhessegetni magamtól, de megkerülhetetlen volt, hiszen az orvosi statisztikák igen rosszak az ilyen esetekkel kapcsolatban. Tépeldőseimben arra a nem meglepő következtetésre jutottam, hogy Zoli pótolhatatlan. A hallatlanul nagy tudású orvosi gárdának és a jó órában végrehajtott műtétnek köszönhetően végül túlélte a beavatkozást. A 12 órás műtét után félve mutatta az ajtófélfán, hogy persze, jól van, de zongorázni nem tud. Az egyik keze részben megbénult. A szervezete csodálatosan gyógyult, amiben segítette a hihetetlen akarateréje is: egy év múlva, mikor mentem dolgozni, a szomszédos irodából zongoraszó hallatszott. Kovács Rahmanyinóvt gyakorolt. Ugyanakkor ettől kezdve mégis elő-előbújt a kérdés: mi lesz, ha Zoli már nem lesz? Igyekeztem továbbra sem gondolni erre, amíg meg nem jelent parókában és láthatóan meggyötörtén tavaly januárban – rákos volt, de ezt eltitkolta a környezete elől. A kemoterápia nyomait takargatta. Még mindig bíztam abban, hogy erős, szívós, és meg fog gyógyulni. Nem is tudtam az utódlásra gondolni, nem is akartam, elvégre 20 évet töltöttünk együtt. Ahogy egy családtag hiányát is nehéz elgondolni – igazából árulásnak éreztem volna, ha még életében elkezdek azon gondolkodni, hogy mi lesz nélküle. Ráadásul munkaterápiával gyógyította magát, sokat dolgozott: halála előtt három héttel még vezényelt. Mikor az utolsó koncerten lát szott, hogy nagy bajok vannak, leültünk beszélgetni. Átnéztük az évadot, megbeszéltük, melyik koncertet adná át másnak, melyiket tartaná meg; no akkor már éreztem a végzet leheletét.

I Ő nyilván mindenképp jobban tudta, hogy mennyire súlyos a betegsége. Ebben a helyzetben nem tett utalást arra, hogy kit tudna elképzelni a zenekar mellett?

– Nem. Ez számomra azért különös, mert ő egy nagyon akkurátus ember volt, rendet tartott maga körül. Messzire tervezett. Lehet, hogy ez önvédelem volt a részéről. Nem akart arra gondolni, hogy innen nincs visszaút, felépülés. Persze

van, aki meg tudja tenni, és időben végrendelkezik. Ezt a gesztust Zoli a mi tudomásunk szerint nem tette meg. Azt azért tudtuk, kiket szeret – például Kovács Jánost nagyon becsülte, egy-két fiatalabb karmestert is támogatott, de arról nekünk soha egyetlen szót sem szolt, hogy kinek adná át a zenekart, az énekkart, a Bartók Új Sorozatot.

A halálhírért szinte misztikus körülmények között kaptuk: épp Sanghajban koncertezett a zenekar, a Csodálatos mandarint játszották Kovács János vezényletével, amit Kovács tanított be. Mikor Sanghajban a színpadon meghalt a mandarin, azokban a percekben halt meg Budapesten Kovács Zoltán. Mindannyiunkat letaglózott a hír; nekem lelkileg segítségemre volt, hogy rengeteg gyakorlati dolog szakadt a nyakamba azonnal – természetes volt, hogy a család és a világ közötti közvetítő szerepét én töltöm be. Rögtön praktikus kérdések merültek fel, ezért még mindig nem tudtam arra gondolni, hogy vajon kivel folytassuk. Egyáltalán: ki jöhet számításba Kovács Zoltán után? Még most is furcsa kimondani, mert bizonyos értelemben – senki. Megismételhetetlen nagyság volt a zenei világban. A temetéséig megint csak elhessegettem a jövőre vonatkozó gondolatokat, bár akkor már kellett beszélünk a zenekar, énekkar művészeivel és politikusokkal is, akik valamilyen módon az utódlás kérdésében szerepet játszottak, játszanak. Mivel nonprofit kft. formájában működnek a Filharmonikusok, jogszabály szerint az igazgató kizárólagos hatásköre bárkit ki nevezni vagy felmenteni, ő gyakorolja a munkáltatói jogokat. Ám természetesen megbeszélést kezdeményeztem a tulajdonosi jogokat gyakorló minisztériummal is. A megbeszéléseink kapcsán magától értetődőnek tűnt, hogy egyedül Eötvös Péter jöhet számításba. Ezt a választást nem kell különösebben megindokolni, hiszen ő a szakmában öt kontinensen ismert és ünnepezt személyiség zeneszerzői és karmesteri vonatkozásban is. Ráadásul együttműködéseink során nagyon jó személyes tapasztalatokra tettünk szert vele kapcsolatban. Az első hetekben a kormányzat is egyetértett ezzel. Valamikor december táján vettem hírért annak, hogy vannak más elképzelések is, de azt sem a zenekar, sem az énekkar, sem a zeneszvilág általam ismert potenciális képviselői nem gondolták, hogy Eötvös Péternek alternatívája legyen, ezért nem is hagy-

tunk fel a tervezéssel. Számomra fontos emlék, hogy Eötvös Péter örömmel vállalta volna ezt a feladatot. Természetesen elsőre nem mondott igent, hiszen ő is egy akkurátus ember, és sok-sok évre tele volt a naptára felkérésekkel, de amikor végül igent mondott egy hosszú beszélgetés végén, akkor elkezdte kihúzgálni a világ legjobb zenekarait, leghíresebb operaházait a naptárából, és beírta a Nemzeti Filharmonikusokat. Álomszerű volt ez a tervezés.

■ *A tárgyalásokhoz szükség volt a fenntartó engedélyére?*

– Jog szerint nem, de én természetesen előzetesen egyeztettem a felső vezetéssel. Olyannyira jóváhagyott terv volt ez, hogy egy magas rangú kormánytag azt kérte tőlem, hogy másnap az Eötvössel való tárgyalás után mindenképpen hívjam fel. Fontosnak tartom az előzetes egyeztetéseket, ezért sosem élek azzal a lehetőséggel, hogy egyik napról a másikra kinevezhetek valakit, aminek aztán kínos következményei lehetnek. Tudomásul kellett vennem, hogy a zenekar nem az én tulajdonom, engem a Magyar Állam képviselője bízott meg azzal tavaly szeptemberben öt további évre, hogy a Nemzeti Filharmonikusokat vezessem, nyilvánvaló, hogy a tulajdonos mindenkori kívánsága szerint. Vannak nagyon

szigorú dokumentumok, az Alapító Okirat, a Szervezeti és Működési Szabályzat, alapítói határozatok, amelyek elég egyértelmű irányt mutatnak a mindenkori igazgatónak, főigazgatónak, másrészt a következő pár lépést is látni kell. A felelősség több mint kétszáz emberre terjed ki. Ne felejtjük el, hogy egy olyan szellemi örökségről beszélünk, amit Fricsay Ferenc, Ferencsik János, Kobajashi Kenicsiro és Kocsis Zoltán neve fémjelez! A kórus Pásztai Miklós, Antal Mátyás és tavaly óta Somos Csaba révén hasonlóan magas színvonalat képvisel. Csaba kinevezése óta olyan lelkes és eredményes alkotómunka indult el, ami szerintem a világszínvonal felé vezet. A felelősség mindezekre vonatkozott, amikor végiggondoltam, hogyan lépünk tovább. Mikor más elképzelésekről is értesültünk, akkor sem adtuk fel. A többes szám alatt olyan személyiségek értendők, akik vagy intézményvezetőként állnak kapcsolatban a Filharmonikusokkal, vagy a magyar szellemi életben játszanak jelentős szerepet, a politikai elit támogatását is élvezve. Ám mégis más döntés született, aminek a részleteit nem ismerem. Én csak azt tudom erről, amit Balog Zoltán miniszter úr és Hoppál Péter államtitkár úr a személyes találkozásunk, illetve a Filharmonikusoknál tett látogatásuk alkalmával elmondtak, vagyis: végleges

döntés született arról, hogy Hamar Zsolt lesz a zeneigazgató. Hoppál Péter elmondta, hogy eleinte a kormányzat is Eötvös Péter személyében gondolkodott, de amilyen fényes volt az elmúlt húsz esztendő Kocsissal a soha nem látott mértékű kormányzati támogatás révén, újabb húsz ilyen esztendőt szeretnének az új karmesterrel. Eötvös Péter az életkora, illetve a BMC felé tett – a kortárs operára vonatkozó – ígéretei miatt nem tudna ennek az elvárásnak megfelelni. Ahogy államtitkár úr elmondta, felelős tényezőkkel konzultálva négy jelöltből Hamar Zsoltra esett a választásuk. Jelentős személyiségek támogatták ebben, aláírásgyűjtés is indult a kinevezésének támogatására. Ebben a helyzetben nem tehettem mást: tudomásul vettem a döntést. Amikor közölték velem, hogy a döntés végleges, akkor vált világossá számomra, hogy nincs más választásom, mint kérni a felmentésemet.

■ *Van-e esetleg valamilyen személyes indoka is, ami miatt elképzelhetetlennek tartotta a munkát Hamar Zsolttal?*

– Sosem volt közöttünk feszültség, sőt: valaha én ajánlottam őt Kocsis Zoltán figyelmébe, amikor Kocsis a zenekarunkhoz kerülve jelezte, neki még számítalan hazai és külföldi meghívása van, ezért kellene valaki, aki a napi munkát

elvégi. Zsoltra zeneakadémista korában figyeltem fel; láttam, hogy tehetséges. Akkoriban még Petrovics Emil is támogatta. Örültem, amikor a karmesterversenyen jó helyezést ért el. Azzal, hogy a zenekarhoz került, lendületet adtunk a pályájának.

■ Milyen kapcsolata volt Hamar Zsolt-nak a zenekarral akkoriban?

– Igazából nem tudom. Különös helyzet volt, mert Kocsis olyan vezető volt, aki a személyiségével kitöltött minden teret. Még olyan kérdésekben is nyilatkozott, amik nem elsősorban zenei döntést igényeltek. Az is furcsa volt, hogy sok évfolyamtársa ült a zenekarban, ugyanakkor mérhetetlen maximalizmusa, amivel magára és minden muzsikusra tekintett, gyorsan világossá tette, hogy engesztelhetetlen. Sokszor nagyon nyersen beszélt a zenekarral. A tekintélye megfellebbezhetetlen volt. Bizonyos értelemben rátelepedett a zenekarra, egyidejűleg fel is emelte. Ebben a légkörben kellett helyet találni akkor Hamar Zsolt-nak. Neki emiatt nehéz dolga is volt, mert lehet, hogy kifinomultabban dirigált, mégis Zoli személyisége dominált, aki sokszor olyan kontextusba helyezte a zeneműveket, hogy utólag azt mondom: kár, hogy nem vettük videóra, tanítani lehetne belőle a Zeneakadémián. Zsolt később kinőtte magát: Pécsen nagy munkába kezdtek, és már látszott, hogy nem tud nálunk maradni. Onnantól a Filharmonikusokat csak alkalmanként vezényelte.

■ Mi volt a legfőbb oka annak, hogy meg sem próbált együtt dolgozni Hamar Zsolt-tal?

– Nehezen tudom elképzelni, hogy azt a munkát folytatjuk együtt, amit Zolival kezdtünk el. Nekem sokszor keserves volt a MÁV Szimfonikus Zenekar, később az akkori Állami Hangversenyzenekar megreformálása. Mindkét helyen rettenetes állapotokat találtam szervezeti és finansziális szempontból, és ha van valami becsületem a szakmában, az talán onnan is eredeztethető, hogy ahonnan eljöttem, ott mindig rendet hagytam magam után. Úgy gondolom, hogy újabb húsz évre én már nem tudok berendezkedni. Zsolttal régóta nem dolgoztunk, nem tudom, milyen együttműködés lehetne közöttünk, Eötvös Péterrel viszont tudom, hogy harmonikusan és egyetértésben dolgozhatunk volna. Valószínűleg Hamar Zsolt-

nak sem lett volna könnyű egy olyan főigazgatóval dolgoznia, aki egyértelműen egy másik jelöltet támogatót.

■ Kocsis Zoltán halála után az állandóságot a Nemzeti Filharmonikusok számára az Ön személye jelentette. A biztonságos háttér elvesztésének az is része, hogy Ön ezt a munkát nem folytatja. Nem érzi úgy, hogy ezáltal a zenekar nehezebb helyzetbe került?

– Ez egy rettenetes dilemma volt számomra. Csak azt láttam: nem maradhatok a Filharmonikusoknál. Ugyanakkor több mint kétszáz ember kétségbeesetten nézett rám, és meg is fogalmazták: nem elég, hogy Kocsis Zoltánt elvesztettük, most még te is cserben hagysz bennünket? Nem tudjuk, kit küldenek ide, tönkretesznek bennünket... Álmatlan éjszákaim voltak emiatt. Mi megszenvedtük ezt a kapcsolatot, hiszen a kilencvenes évek vége felé elég nagy háborúság volt köztem és a zenekar között. Sok kellemetlenséget okoztam, amíg megteremttem a jól szervezett, fegyelmezett rendszer alapjait. Sőt: véghez is vittem, amit elterveztem. Aztán kiderült, hogy érdekeket sértettem – nem lehet felelőtlenül haknizni, elhurcolni a kottákat. Ezek keserves pillanatok voltak, de 2000 körül – amikor elég nagy égzengés volt a zenekar háza táján - világossá vált a muzsikuskok számára, hogy jót akarok nekik, és nem okoz örömet, ha valakit kellemetlen helyzetbe hozok. Az biztos: rendnek kell lenni, mert anélkül egy ekkora szervezet nem működik, de ha elsődleges feladatomat, a Filharmonikusok működtetését ellátom, azon túl igyekszem segítőkész, megértő vezető lenni. Ilyen jellegű probléma a kóruossal nem volt, az első perctől megtaláltuk a közös hangot. Ennek eredménye a ma is jellemző légkör, ami biztosan fog hiányozni. Amikor a miniszter úrral beszélgettünk, elmondtam, hogy nem megsértődtem, hanem olyan etikai és szakmai helyzetbe kerültem, amiben nem folytathatom. Ezzel a semmibe ugrottam.

■ Mennyire volt kellemetlen, amikor Eötvös Péternek el kellett mondania, hogy nem őt választották?

– Kimondhatatlanul. Jellemző rá, hogy még ebben a helyzetben is inkább engem féltett, ezért már előzőleg, mikor nem érkeztek a várt hírek, a visszalépés gondolatát fontolgatta. Nem csinált bot-

rányt és nem írt nyílt leveleket. Hátralépett, és inkább újra a zeneszerzés, a koncertmeghívásai felé fordult. Én viszont el sem tudtam elképzelni, mi lesz velem, csak azt tudtam, hogy nem folytathatom. Amikor Balog Zoltán miniszter úr számára világossá vált, hogy milyen helyzetbe kerültem, nem fogadta el, hogy a semmibe lépjek. Akkor jutott eszembe a Filharmonikusokkal kapcsolatos egyetlen megnyugtató megoldás: ha az az ember venné át tőlem a stafétabotot, akit én már évekkel ezelőtt kiszemeltem, mint lehetséges utódomat. Ez pedig Herboly Domonkos. A terv szerint a jelenlegi gazdasági igazgató visszavonulását követően abban a funkcióban lett volna mellettem pár évig, hogy utána a szervezet ismeretében a helyemre léphessen. A szerepcserre gondolata nagyon megtetszett a miniszternek, támogatta az ötletet. Megkönynyebbültem jöttem el tőle, mert tudom, hogy Domonkosnál jó kezekben lesznek a Filharmonikusok, és így én sem kerülök az utcára. Igaz, 22 év után ott kell kezdenem, ahol valaha az Állami Hangversenyzenekarnál: egy gyengén működő rendszert kell majd átalakítanom.

■ Amennyiben a Rádióknál ebben a munkakörben dolgozik, ugyanolyan problémái lesznek, mint amiről az imént mondta, hogy nem szívesen futna neki újból. Ilyen megközelítésben a Rádiót mint szakmai kihívást látja?

– Addig nem gondolkodtam erről, míg konkrétan fel nem merült ennek lehetősége. Mint a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének elnöke, szomorúan láttam, mi történik a zenei együttesekkel. Még a szövetségből is kiléptette őket a Rádió akkori elnöke, mert a Zenekar című újságban tárgyilagosan jelentek meg olyan tények, amik nem vetettek jó fényt a vezetésre – akkor sem a művészekkel: a körülményekkel volt gond. Az együttesekben nagyszerű kollégáink vannak, és minden olyan változást, ami őket hátrányosan érintette, szomorúan vetünk tudomásul, de tenni túl sokat nem tudtunk. Mikor kijöttem a minisztertől, akkor gondoltam bele, hogy nekem ez így nagyon jó lesz, de vajon Domonkos mit fog szólni az egészhez? Két hónapja nevezték ki, pont annak a folyamatnak az eredményeként, amit még Vásáry Tamás, Kocsis Zoltán, Kovács János indítottak el azzal a levéllel, amiben kérték a kormányt, hogy állítsák meg a romlást és

segítsenek a Rádió zenei együtteseit megmenteni. A kormány létrehozott egy munkabizottságot, tárgyalások folytak, kilátásba helyeztek további támogatásokat, tehát valami jó elindult, és ennek egyik első eredménye volt, hogy Herboly Domonkoszt nevezték ki igazgatónak. Amikor őt meghívtam aznap délután egy beszélgetésre, nem akart hinni a fülének. Rádásul azt mondta: ez nem fair, mert én egy csodálatosan működő szervezetet kínálok neki, ő pedig egy sok szempontból javítandót tud adni cserébe, amivel rengeteg munka lenne. Másnap hívott a miniszter: az egyeztetések után mindenki jóváhagyta a döntést. Csak ekkor kezdtem el gondolkodni azon, hogy mire is mondtam igent. Az sok könnyebbséget jelent, hogy egy példás, egymást mindenképp segítő helycserés vezetőváltás zajlik kettőnk között; Domonkos minden rendelkezésére álló anyagot átadott nekem, és én is ezt tettem a Filharmonikusok dokumentumaival. Órákat beszélgettünk, és napi kapcsolatban vagyunk, információkat cserélünk.

■ Ez feltétlenül az együttesek érdekeit szolgálja, de vajon hogyan érintette a hirtelen jött döntés a Rádiózenekart és a Rádiókórust?

– Ettől vagyok én nagy bajban! Amikor bemutatkoztam új minőségemben a zenekarnál, az énekkarnál, olyan szeretettel és várakozással fogadtak, ami hatalmas energiát ad, de egyben számomra óriási felelősség is. Tudom, mit vállaltam, de mondtam is nekik, hogy nincs csodapálcám, a türelmüket kell kérnem, mert idő kell az átálláshoz, a feladatok alapos felméréséhez, a jó megoldások felkutatásához. Annyit már most látok, hogy nem lesz olyan hosszú folyamat a rendezés, mint annak idején az Állami Hangversenyzenekarnál, az Állami Énekkarnál volt, mert a háttér ugyan bizonyos átalakításokra vár, de a szakmai színvonal a nehézségek ellenére töretlenül kitűnő. Nagyobb gond az épületek állapota, a finanszírozás kérdése, az önálló működés mikéntje, a marketing és nemzetközi kapcsolatok problémája. Domonkos rengeteg dolgot elő tudott készíteni, de még így is hatalmas munka vár rám és minden új munkatársamra.

■ Herboly Domonkos a beszélgetésünkben elmondta, hogy a működés önállósítása egy olyan vonal, aminek mentén nagyon sok

gondtól meg lehetne szabadulni. Ön szerint rendelkezésre fog állni a szükséges anyagi háttér, illetve megkapják majd ezt az önállóságot?

– A helyzet ígéretes. A pénzügyeket, a marketinget és a HR területét az MTVA kezeli, amúgy a Rádió Együttesei is ugyanolyan nonprofit kft. formájában működnek, mint a Nemzeti Filharmonikusok. Amiben talán nincs vita: jó lenne minél hamarabb megvalósítani a teljes önállóságot egy olyan nagyon erős szerződéssel, amelyben világosan megfogalmazódik, milyen szolgáltatásokat nyújtanak az együttesek az MTVA-nak. A mostani állapotban az együttesek kommunikációja az MTVA túlterhelt marketingjére hárul, ráadásul az együttesek kényszeresen az MTVA-ban léteznek, ami kivonja őket a nyilvánosság bizonyos felületeiből. Önálló marketing esetén sok naprakész információt lehetne közvetíteni egy szélesebb kommunikációs térben. Ahhoz képest, milyen privilegizált helyzetben vannak, kevés csatornán mutathatják meg magukat. A Bartók adóval való természetes szövetséget, a TV csatornák közelségét jobban ki kell aknázni. Fontos lenne újra szabályozni a Z-felvételek készítését is. Azt a válságot, ami végigsöpört a világon az ezredforduló táján, a világ legtöbb rádiózenekara, -énekkara megsínylette valamennyire, de azóta már mind talpra álltak. Mi több: virágoznak, csodálatosan működnek. Én is szeretném, ha méltó körülmények között újra felvirágoznának a Magyar Rádió nagyszerű zenei együttesei. Most jó szelek fújnak, fel lehet építeni egy új rendszert.

■ Azt a háromoldali szerződést, amit Herboly Domonkos készített elő, már sikerült aláírniuk?

– Azért nem, mert az elmúlt hónapok változásai miatt módosítani kell még rajta, de ez folyamatosan történik. A dokumentum akkor válhat a jó változások kiindulópontjává, ha ezeket a javításokat végrehajtottuk, de remélhetőleg napokon belül rákerülnek az aláírások és akkor a kormány által biztosított külön összeggel együtt már elfogadható költségvetéssel folytathatjuk ezt az évet. Így jut pénz az együttesek művészeinek, tudunk hangszereket vásárolni és folytathatom a professzionális menedzsment kiépítését. Jelenleg például nincs a nemzetközi ügyeknek gazdája. Remélem, egy év múlva már a hazai és nemzetközi szellemi

közegben ismét régi fényben tündöklő együttesekről beszélhetünk majd.

■ Ön több olyan nemzetközi szervezet tagja, ami az előadó-művészettel foglalkozik. Az új feladatok mellett milyen tervei vannak a szervezetekben való működéséről illetően?

– Ezt a számomra oly kedves önkéntes munkát aktív módon szeretném folytatni. Nekem személy szerint veszteség lett volna ezekből a szervezetekből kikerülni, de azt hiszem, nem túlzás, ha azt állítom, hogy Magyarország megítélésének sem tett volna jót, ha én mindezekből most egy csapásra kiestem volna. Az Európai Előadó-művészeti Munkáltatók Ligája, a PEARLE tagja is a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége révén lehettem még 1996-ban. 2000-ben választottak be a végrehajtó bizottságba, harmadik éve alelnök vagyok, a közelgő elnökválasztáson a jelek szerint még elnökjelölt is lehetek. A PEARLE-höz kapcsolódik egy másik munka is, amit a MusiQuE nevű szervezet végez. Ennek lényege, hogy a felsőfokú oktatási intézmények kapnak egy minősítést, ami által átjárhatóvá válik a rendszer. Persze a Liszt Ferenc Zeneakadémián szerzett diplomát minden európai zenekarnál elfogadják, de a tanítás esetében ez már nem annyira egyértelmű. A kiküldött szakértők elkészítik egy intézmény működésének a komplett leírását. A minősített intézmények az egymás által kiadott diplomákat, a habilitációt kölcsönösen elfogadják. Az intézmények nagy része szólístákat képez, de a végzett zenészek jelentős százaléka végül zenekarban helyezkedik el, vagy elmegy tanítani. Egy szólístának nevelt muzsikusként, akinek nincs zenekari gyakorlata, elég kellemetlen helyzetbe kerül, amikor másnaptól tizenkét emberrel azonos szólámat kell játszania. Ilyen és hasonló szempontokat kell érvényesítenem, amikor ajánlásokat teszünk a minősítések során. Ha most faképnél hagytam volna a szakmát, az összes nemzetközi szervezetből is ki kellett volna vonulnom, ami nagyon szomorú lett volna. Így ez a fordulat mégis szerencsésnek mondható. Ami most számomra nagyon fontos, elégtétel a több hónapi gyötördés után: ígéretes a helyzet. Nekem hihetetlen energiákat ad az a várakozás és szeretet, amivel fogadtak, jó érezni az MTVA vezetői és az EMMI, maga a miniszter támogatását. A többi szakmai munka. (Mechler Anna)